KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

A kis- és középvállalkozások jellemzői, 2018

Tartalom

Összefoglaló 3
Emelkedett a kis- és középvállalkozások száma 3
A kkv-szektor realizálja a vállalkozások hozzáadott értékének közel felét 4
Meghatározó a szolgáltatóágak szerepe 8
Kevesebb uniós forrást, de több banki hitelt vettek igénybe a kkv-k 10
A kkv-szektor néhány jellemzője uniós összehasonlításban 12
Adatok elérhetősége, metainformációk, megjegyzések 15

Jelmagyarázat

Összefoglaló

- A 2018. évi előzetes adatok alapján a Magyarországon működő vállalkozások 99,1%-a volt kis- és középvállalkozás.
- Miközben a kis- és középvállalkozások a vállalkozási szférában foglalkoztatottak közel kétharmadának biztosítottak munkalehetőséget, a hozzáadott érték 46, a nettó árbevétel 42, a nemzetgazdasági beruházások 30%-ával járultak hozzá a működő vállalkozások összteljesítményéhez 2018-ban.
- A vizsgált mutatók mindegyikénél ágazati szempontból a szolgáltatóágaké a legmeghatározóbb szerep: a hozzáadott érték 66, az árbevétel 69, a foglalkoztatotti létszám 68 és a beruházások 56%-át adta ez a gazdasági terület.
- A kkv-knak 2018-ban 132,9 milliárd forintot fizettek ki tárgyieszköz-beszerzéssel kapcsolatos uniós projektekre.
- Magyarország az egy kkv-ra jutó árbevétel, illetve hozzáadott érték fajlagos mutatóját tekintve (az 5., illetve a 4. legalacsonyabb értékkel) az alsó harmadban helyezkedett el. A visegrádi országok közül hazánk e mutatók tekintetében második helyen állt, Lengyelországtól elmaradva, viszont Csehországot és Szlovákiát megelőzve.

Emelkedett a kis- és középvállalkozások száma

2013 óta minden évben megközelítőleg ugyanazt az arányt képviselték a kkv-k a teljes vállalkozói körön belül, mint 2018-ban (99,1%).

2018-ban – az előzetes adatok alapján – a kkv-körön belül a mikrovállalkozások részaránya némi növekedést mutatott, a kisvállalkozások részesedése kismértékben csökkent, míg a középvállalkozások részaránya nem változott: a mikrovállalkozások aránya 94,7, a kisvállalkozásoké 4,6, a középvállalkozásoké 0,7% volt.

2018-ban 749 ezer (nem pénzügyi főtevékenységű) kis- és középvállalkozás működött, az egy évvel korábbinál 4,1, a 2016. évinél 8,4%-kal több, amiben a gazdasági növekedés is szerepet játszhatott. 2018-ban – az egy évvel korábbi kismértékű csökkenést követően – a középvállalkozások száma bővült a legjelentősebben az előző évhez képest. A mikrovállalkozások és kisvállalkozások száma 2018-ban hasonló ütemben nőtt, mint egy évvel korábban. 2018-ban a kkv-körbe nem tartozó vállalkozások száma kisebb mértékben emelkedett, mint a kkv-ké.

1. tábla

A működő vállalkozások számának alakulása vállalkozáskategóriák szerint*

Vállalkozáskategória	2016	2017	2018+	2017	2018+
				változás az előző évhez képest, %	
Mikrovállalkozás	652 727	680 804	709 159	4,3	4,2
Kisvállalkozás	32 852	33 663	34 369	2,5	2,1
Középvállalkozás	5 184	5 177	5 423	–0,1	4,8
Összes kkv	**690 763**	**719 644**	**748 951**	**4,2**	**4,1**
Kkv-körbe nem tartozó vállalkozások	6 104	6 708	6 954	9,9	3,7
Összes vállalkozás	**696 867**	**726 352**	**755 905**	**4,2**	**4,1**

*Összes nemzetgazdasági ág, kivéve a pénzügyi és a közigazgatási ágat.

A kkv-körbe tartozó, valamint a kkv-körön kívül eső vállalkozások ágazati szerkezete számottevően különbözik. Míg utóbbiak viszonylag jelentős része, 2018-ban közel egynegyede ipari tevékenységet végzett, addig a kis- és középvállalkozásoknál ez az arány mindössze 7,1% volt. A kkv-k döntő hányada valamely szolgáltatóágazatban, ezen belül is a kereskedelem, gépjárműjavítás, illetve a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység területén működött (17,4, illetve 18,3%-a).

1. ábra

A működő vállalkozások számának megoszlása összevont gazdasági ágak szerint, 2018+

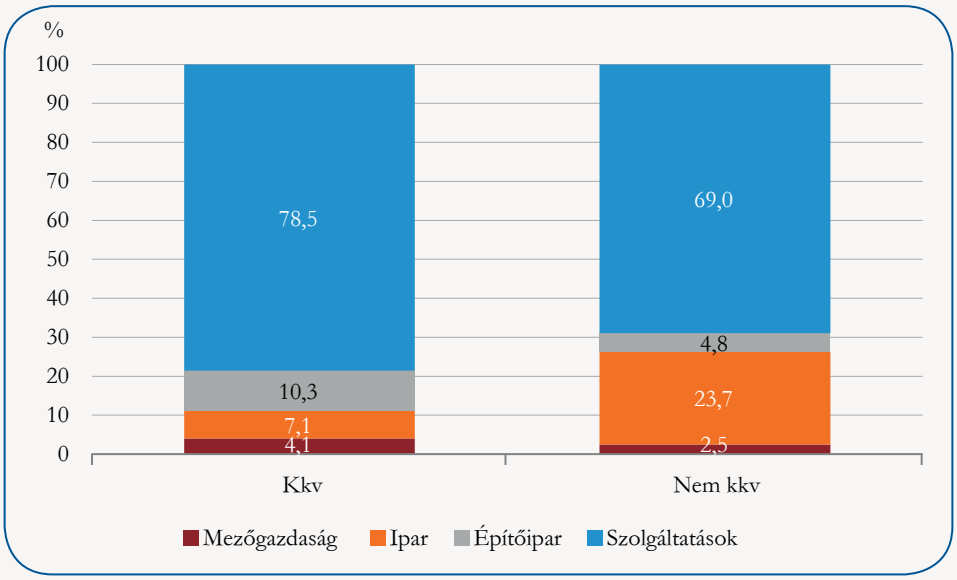

A kkv-körön belül a vállalkozások méretkategóriájának emelkedésével a mezőgazdaság, az ipar és az építőipar együttes súlya arányosan nő. Míg a mikrovállalkozásoknak csak 21, addig a kisvállalkozásoknak 34, a középvállalkozásoknak pedig már több mint 40%-a tevékenykedett a termelőszférában.

A működő vállalkozások száma alapján a mikrovállalkozások minden nemzetgazdasági ágban kiemelkednek, de az egyes gazdasági területek között lényegesek a különbségek: míg az oktatási tevékenységet folytatók és az egyéb szolgáltatást nyújtók egyaránt 99%-a mikrovállalkozási körbe tartozott 2018-ban, addig ugyanez az arány a magasabb tőke- és humánerőforrás-igénnyel rendelkező iparban 83%-ot tett ki.

A kkv-szektor realizálja a vállalkozások hozzáadott értékének közel felét

A kis- és középvállalkozások **gazdasági szerepe** jelentős a magyar gazdaságban, különösen munkaerőpiaci szerepvállalásuk figyelemre méltó. Miközben a kis- és középvállalkozások a vállalkozási szférában foglalkoztatottak közel kétharmadának biztosítottak munkalehetőséget, a hozzáadott érték 46, a nettó árbevétel 42, a nemzetgazdasági beruházások 30%-ával járultak hozzá a működő vállalkozások összteljesítményéhez 2018-ban.

A vállalkozások által megvalósított nemzetgazdasági beruházásokon belül 2018-ban a kkv-szektor – az árbevételhez vagy a hozzáadott értékhez viszonyított – relatív alacsony, a korábbi évekkel lényegében megegyező részesedéssel rendelkezett. Ennek a jelenségnek az alapvető okai 2018-ban sem változtak, ugyanis a kkv-k alacsony beruházási hajlandósággal jellemezhetők, azaz a bruttó hozzáadott értéknek a nagyvállalatokhoz képest kisebb arányát forgatják vissza tőkeakkumuláció formájában a gazdasági tevékenységükbe. Míg a kkv-körbe nem tartozó vállalkozások átlagosan a bruttó hozzáadott érték 32%-át fordították 2018-ban beruházásra, addig a kkv-k ennek csak a felét, 16%-át. Mindez a kkv-szektor esetében

az amortizáció feletti nettó beruházások csekély volumenét mutatja. A kkv-szektoron belül a legalacsonyabb beruházási hajlandósággal a mikrovállalkozások rendelkeznek (8%), a relatív legmagasabb átlagos beruházási hajlandóság pedig a középvállalkozások esetében figyelhető meg (28%).

2. ábra

A működő vállalkozások néhány mutatójának megoszlása vállakozáskategóriák szerint, 2018+

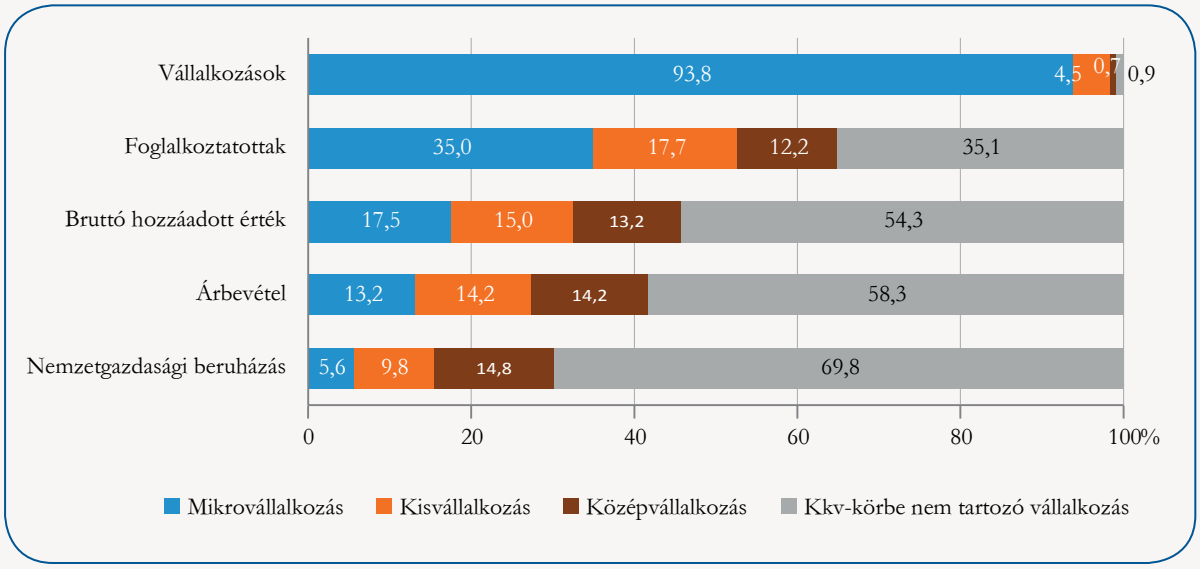

Emellett a nagyvállalatokhoz képest a kkv-szektorra más tevékenységi struktúra jellemző: kisebb a nagy tőkeigényű árutermelő ágak súlya és magasabb a – bizonyos területeken alacsonyabb beruházásigényű – szolgáltatásoké. A jelentős szerkezetbeli különbségnek, vagyis az iparba tartozó szervezetek alacsony kkv-szektorbeli arányának több oka van: számos területen nagy a tőke- és humánerőforrás-igény, amelyekkel kevésbé vannak ellátva a kkv-k. Elsősorban az ipar ágazataiban nélkülözhetetlenek a jelentős pénzügyi forrásokat hosszabb távra lekötő nagyberuházások a folyamatosan zajló technikai újításokkal való „lépéstartás" érdekében. Emellett a kkv-k a tőkepiaccal (pl. addicionális tőkebevonás kötvénykibocsátással) való kapcsolatukat tekintve is hátrányosabb helyzetben vannak a nagyvállalatokhoz képest.

2. tábla

A működő vállalkozások teljesítményértéke, 2018+

Vállalkozáskategória	Árbevétel		Bruttó hozzáadott érték		Nemzetgazdasági beruházások		Foglalkoztatottak száma	
	milliárd forint	változás 2017-hez képest, %	milliárd forint	változás 2017-hez képest, %	milliárd forint	változás 2017-hez képest, %	ezer fő	változás 2017-hez képest, %
Mikrovállalkozás	14 384	8,4	4 238	31,3	338	21,7	1 091	2,2
Kisvállalkozás	15 550	10,7	3 623	16,8	590	25,9	554	1,9
Középvállalkozás	15 550	11,5	3 201	14,1	894	34,1	380	2,9
Összes kkv	**45 484**	**10,2**	**11 062**	**21,1**	**1 822**	**29,0**	**2 025**	**2,3**
Kkv-körbe nem tartozó vállalkozások	63 704	11,4	13 144	9,9	4 211	24,6	1 097	2,7
Összes vállalkozás	**109 188**	**10,9**	**24 205**	**14,7**	**6 033**	**25,9**	**3 121**	**2,4**

A kis- és középvállalkozások által létrehozott **bruttó hozzáadott érték** 2013 óta folyamatosan (6,8 ezer milliárd forintról 2018-ra 11,1 ezer milliárd forintra) nőtt. 2018-ban a kkv-szektor részesedése a teljes vállalkozói kör bruttó hozzáadott értékéből 45,7% volt, tehát a korábbi évekhez hasonlóan a koncentráció jelentős maradt: a vállalati szektor teljesítményének 54%-át a vállalkozások számának 0,9%-át képviselő nagyvállalatok termelték meg.

A kkv-körön belül a mikrovállalkozások részesedése a bruttó hozzáadott értékből 2013 és 2018 között folyamatosan, 33,8-ről 38,3%-ra nőtt. A kisvállalkozások – növekvő tendenciát mutatva – a hozzáadott érték 30,6–32,7%-át adták az egyes években, ezzel szemben a középvállalkozások hozzájárulása a hozzáadott értékhez 2013 és 2018 között folyamatosan csökkent, 2018-ban 28,9%-ot tett ki.

3. ábra

A működő kkv-k néhány mutatójának alakulása (2013=100)

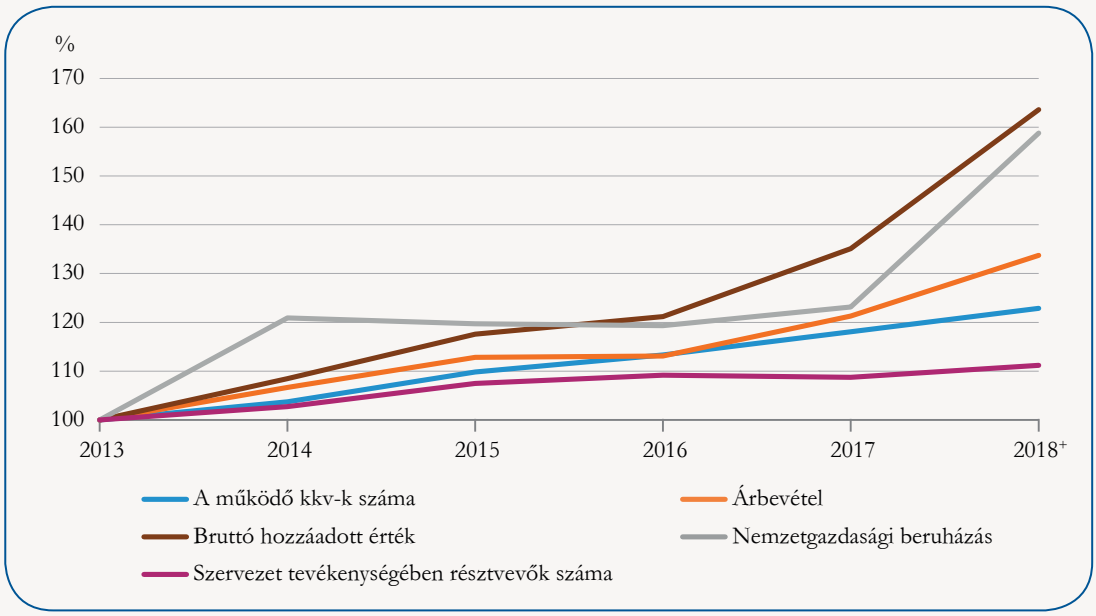

2018-ban egy kkv átlagosan 14,8 millió forinttal járult hozzá a hozzáadott érték előállításához. Ugyanakkor ez az érték (az árbevételhez hasonlóan) jelentősen emelkedik a méret növekedésével: egy mikrovállalkozás átlagos bruttó hozzáadott értéke 2018-ban 6 millió, egy kisvállalkozásé már 105,4 millió, egy középvállalkozásé pedig 590 millió forint volt.

A kis- és középvállalkozások **árbevétele** 2013-tól 2018-ig – folyó áron számítva – folyamatosan nőtt (34 ezer milliárdról 45 ezer milliárd forintra) a cégmérettel együtt. Bár a kis- és középvállalkozások között a mikrovállalkozások túlsúlyban vannak (94,7%), árbevételük mindössze 31,6%-át tette ki a kkv-kör által realizált összegnek 2018-ban. Ezzel szemben a kkv-k mindössze 0,7%-át képviselő középvállalkozások árbevételének aránya, valamint a számuk alapján 4,6%-ot kitevő kisvállalkozások részesedése egyaránt elérte a 34,2%-ot. A kkv-körbe nem tartozó, mintegy 7 ezer nagyvállalkozás a teljes vállalkozói kör árbevételének 58,3%-át realizálta.

A vállalkozások méretének növekedésével párhuzamosan az árbevétel is emelkedik. 2018-ban egy mikrovállalkozás átlagosan 20 millió, egy kisvállalkozás 452 millió forint nettó árbevételt könyvelhetett el, egy középvállalkozásra pedig átlagosan 2,9 milliárd forintnyi árbevétel jutott.

2018-ban a kkv-k a nemzetgazdaság összes **beruházásának** mintegy 21, a vállalkozásokénak 30%-át valósították meg. A kkv-k beruházásainak viszonylag alacsony aránya visszavezethető arra, hogy a nemzetgazdaság összes beruházásában[1] jelentős súlyt képviselnek egyrészt a külföldi közvetlentőke-

[1] A közgazdasági elemzésekben – a kkv-szektor esetében is – az új tárgyi eszközök létrejöttét jelentő nemzetgazdasági beruházásokat vizsgáljuk, mert ez ragadja meg a valós beruházási folyamatokat. Az Európai Tanács által a vállalkozásszerkezeti statisztikában előírt „bruttó beruházás" fogalom magában foglalja a használt tárgyi eszközök adásvételéből származó beruházásokat is, ami – például egy tárgyi eszköz többszörös értékesítése miatt – torzíthatja az adatokat. A nemzetgazdasági beruházásról további tájékoztatást a Módszertani információk (metaadatok) tartalmaznak a KSH honlapján: http://www.ksh.hu/apps/meta.objektum?p_lang=HU&p_menu_id=110&p_ot_id=100&p_obj_id=QB

befektetéssel működő vállalkozások, másrészt a költségvetési szervek és az állami tulajdonú gazdasági társaságok, harmadrészt a háztartások lakásberuházásai is. 2018-ban a kkv-k súlya mind a nemzetgazdasági, mind csak a vállalkozások által megvalósított beruházásokon belül lényegében változatlan maradt a korábbi évhez viszonyítva (a 2017. évi végleges adatok szerint ez az arány 21, illetve 29%), abból következően, hogy a kkv-körbe tartozó vállalkozások lényegében a nemzetgazdasági átlaggal megegyezően növelték beruházásaikat.

A kkv-szektor beruházásai 2018-ban jelentősen, folyó áron 29%-kal emelkedtek. A minden rezidens gazdasági szereplőt magában foglaló nemzetgazdasági beruházások volumene 2018-ban összességében 19%-kal nőtt, elsősorban a továbbra is élénk uniós támogatások, másodsorban Magyarország, mint nemzetközileg kedvező termelési lokáció, harmadrészt a folyamatosan javuló általános gazdasági feltételek (pl. háztartások fogyasztási kiadásainak növekedése) hatására. A kedvező beruházási helyzet mellett, a kkv-szektor beruházásainak jelentős emelkedését elősegítette a pénzügyi forrásoldal, az alacsony jegybanki alapkamaton túlmenően – számos egyéb kamattámogatott konstrukció mellett – a Piaci Hitelprogram második szakaszának keretében igényelhető kedvező kamatozású, beruházási célú kölcsönök révén.

A beruházások 2018-ban bekövetkezett növekedése eltérő mértékben érintette a kkv-szektor egyes vállalkozáskategóriáit: a mikro- és kisvállalkozások beruházásai folyó áron 22, illetve 26%-kal emelkedtek, miközben a középvállalkozások körében kiugró, 34%-os növekedés következett be. 2013–2018 között a kkv-k által megvalósított beruházási teljesítményérték folyó áron 59%-kal bővült, ettől kicsit elmaradva, de lényegesen emelkedett az egy kkv-ra jutó átlagos beruházásérték is az elmúlt időszakban (a 2013. évi 1,84 millióról 2018-ban 2,43 millió forintra nőtt). Bár a kis- és középvállalkozások a korábban bemutatottak szerint az általuk előállított bruttó hozzáadott érték alacsony hányadát fordították invesztíciókra, ez az arány növekvő tendenciát mutat, 2018-ban az előző évihez viszonyítva 1 százalékponttal emelkedett.

Az egyes kkv-k által megvalósított beruházások átlagos nagysága a szervezetméret növekedésével párhuzamosan nő. A mikrovállalkozások 2018-ban átlagosan 477 ezer forintot fordítottak beruházásokra, a kisvállalkozások azonban ennél harminchatszor nagyobb összeget, azaz 17,2 millió forintot. A középvállalkozások körében ismét nagyságrendi ugrás történt: egy szervezetre átlagosan 165 millió forint beruházási teljesítmény jutott. A kkv-k beruházásainak 49%-át középvállalkozások, 32, illetve 19%-át kis- és mikrovállalkozások valósították meg 2018-ban.

A 2018. évi előzetes adatok alapján a kis- és középvállalkozásoknál a **szervezet tevékenységében résztvevők** (foglalkoztatottak) éves átlagos létszáma összesen 2 millió fő volt. A kkv-körbe nem tartozó vállalkozások 1,1 millió fős foglalkoztatotti létszámát is figyelembe véve a kkv-k foglalkoztatási súlya 64,9%-ot tett ki.

A foglalkoztatottság esetében a vállalkozásszám alapján kiemelkedő mikrovállalkozások szerepe a leghangsúlyosabb, a foglalkoztatottak 54%-ának biztosítottak munkát, miközben a kisvállalkozásoknál 27, a középvállalkozásoknál 19%-uk dolgozott.

A működő vállalkozások fajlagos teljesítménymutatói alapján is jelentős mértékű különbségek figyelhetők meg az egyes vállalkozáskategóriák között. A nagyvállalkozások egy vállalkozásra jutó nettó árbevétele, illetve hozzáadott értéke többszöröse a kis- és középvállalkozásokénak, és ha kisebb mértékben is, de az egy foglalkoztatottra jutó értékek alapján is érzékelhető a nagyvállalatok előnye.

3. tábla

A működő vállalkozások teljesítménye, 2018+

Vállalkozás-kategória	Egy vállalkozásra jutó			Egy foglalkoztatottra jutó		
	árbevétel	bruttó hozzá-adott érték	nemzet-gazdasági beru-házás	árbevétel	bruttó hozzá-adott érték	nemzet-gazdasági beru-házás
	ezer forint					
Mikrovállalkozás	20 283	5 977	477	13 179	3 883	310
Kisvállalkozás	452 444	105 402	17 177	28 088	6 543	1 066
Középvállalkozás	2 867 429	590 233	164 771	40 972	8 434	2 354
Összes kkv	**60 730**	**14 770**	**2 433**	**22 466**	**5 464**	**900**
Kkv-körbe nem tartozó vállalkozás	9 160 775	1 890 070	605 489	58 079	11 983	3 839
Összes vállalkozás	**144 447**	**32 022**	**7 981**	**34 981**	**7 755**	**1 933**

Meghatározó a szolgáltatóágak szerepe

2018-ban a hazai kkv-k **árbevételének** 68,5%-át szolgáltatási, 27%-át ipari, építőipari, 4,5%-át pedig mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalkozások realizálták. A szolgáltatóágak közül a kereskedelem, gépjárműjavítás szerepe volt a legjelentősebb, ugyanis a kkv-szektoron belül a foglalkoztatotti létszám (21%), az árbevétel (38%), valamint a hozzáadott érték (22%) alapján egyaránt e terület súlyaránya volt a legmagasabb.

A mikrovállalkozások árbevételének több mint háromnegyedét a szolgáltatási területen működő vállalkozások érték el. A kkv-k méretének növekedésével azonban az árbevétel egyre nagyobb hányada kötődött ipari szervezetekhez: a középvállalkozások árbevételének már több mint egynegyede.

Főtevékenység szerint a szolgáltatási szektorba tartozó kis- és középvállalkozások összességében a kkv-k **bruttó hozzáadott értékének** közel kétharmadát állították elő.

A foglalkoztatásból és a bruttó hozzáadott értékből a kereskedelem mellett a feldolgozóiparnak volt a legnagyobb részesedése, azonban az utóbbi gazdasági ág súlya még így is lényegesen alacsonyabb volt, mint a kkv-körbe nem tartozó nagyvállalkozások körében. A kkv-k 17%-át képviselő ipari és építőipari szervezetek a magasabb termelékenységüknek köszönhetően a bruttó hozzáadott érték háromtizedét állították elő, miközben a foglalkoztatási súlyuk 28% volt.

A mikrovállalkozások bruttó hozzáadott értékének is döntő részét (75%-át) a szolgáltatás területén működő vállalkozások realizálták. Ugyanakkor a vállalkozások méretének növekedésével a hozzáadott értéknek is egyre nagyobb hányada származott termelő, azon belül is döntően ipari, valamint építőipari tevékenységből: ez az arány a kisvállalkozásoknál 32, a középvállalkozásoknál 40%-ot tett ki.

A kkv-körben a szervezet **tevékenységében résztvevők** 68%-át szolgáltatási ágakban foglalkoztatták. A legmeghatározóbb terület e tekintetben is a kereskedelem, gépjárműjavítás volt, ahol a kkv-k teljes létszámának 21%-a dolgozott.

Az egyes ágazatokban jelentősen eltért a különböző méretkategóriájú vállalkozások foglalkoztatási súlya. A szolgáltatás területén működő kkv-knál foglalkoztatottak 61%-a mikrovállalkozásnál dolgozott 2018-ban, ez az arány az oktatással foglalkozó szervezeteknél volt a legmagasabb (90%). Mindeközben az ipari főtevékenységű kkv-k létszáma 26–34–40, az építőipariaké 58–31–11%-os arányban oszlott meg a mikro-, kis- és középvállalkozások között.

A kis- és középvállalkozások **beruházásokban** játszott szerepét növeli, hogy egyes nemzetgazdasági ágakban meghatározó az aktivitásuk: a mezőgazdaságban és az ingatlanügyletek területén a vállalkozások beruházásainak túlnyomó hányadát (82, illetve 79%-át) a kkv-szektor adja, de a kkv-k beruházásai meghatározóak a kereskedelem (54%) és a szálláshely-szolgáltatás (63%) területén is. Ugyanakkor más nemzetgazdasági ágakban (kiemelten a feldolgozóiparban, illetve a szállítás, raktározás területén) a kkv-körbe nem tartozó vállalkozások beruházásai jelentősen felülmúlják a kis- és középvállalkozói kör invesztícióit (a kkv-k súlya mindössze 19, illetve 7%-os). 2018-ban a kkv-kör beruházásainak közel héttizede négy nemzetgazdasági ágban (mezőgazdaság, feldolgozóipar, kereskedelem és ingatlanügyletek) valósult meg. A kkv-szektor beruházásaiban elsősorban a külső beszállító partnerek dominálnak, a saját kivitelezésben végrehajtott fejlesztések súlya jellemzően kicsi.

4. ábra

A működő vállalkozások néhány mutatójának megoszlása a nemzetgazdasági ágak főbb csoportjai szerint, 2018+

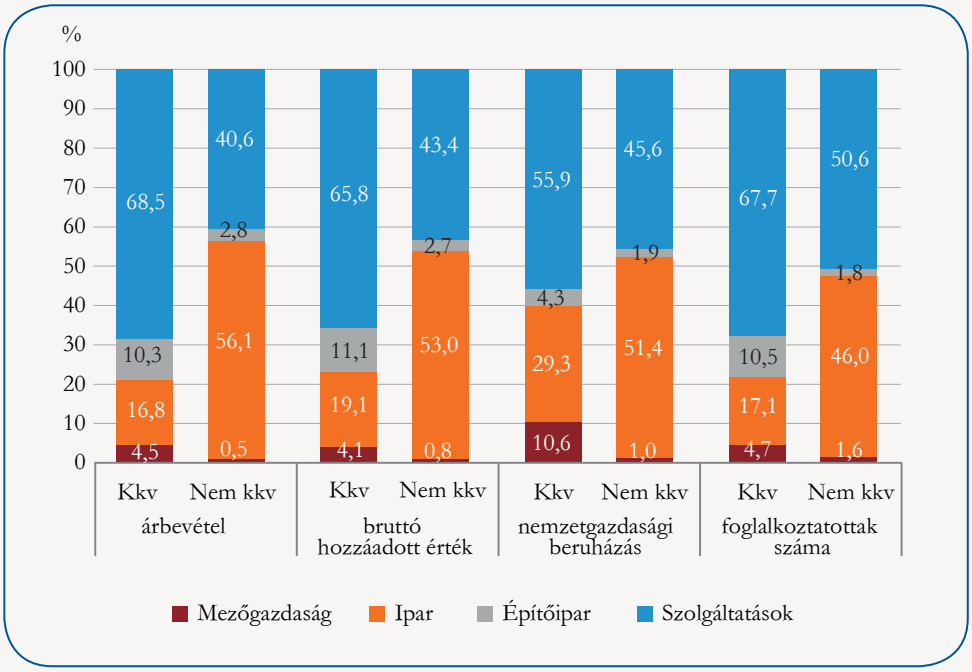

A kkv-k hozzájárulása az egyes nemzetgazdasági ágak foglalkoztatásához és teljesítményéhez a mezőgazdaságban, az építőiparban és a szolgáltató ágak többségében magasabb volt, mint más területeken. Az ipar (azon belül elsősorban a nagy súlyú feldolgozóipar) összteljesítménye viszont a kevés szervezetszámú nagyvállalkozásoknál koncentrálódott.

5. ábra

Kis- és középvállalkozások részesedése a teljes vállalkozói körön belül összevont gazdasági ágak szerint, 2018+

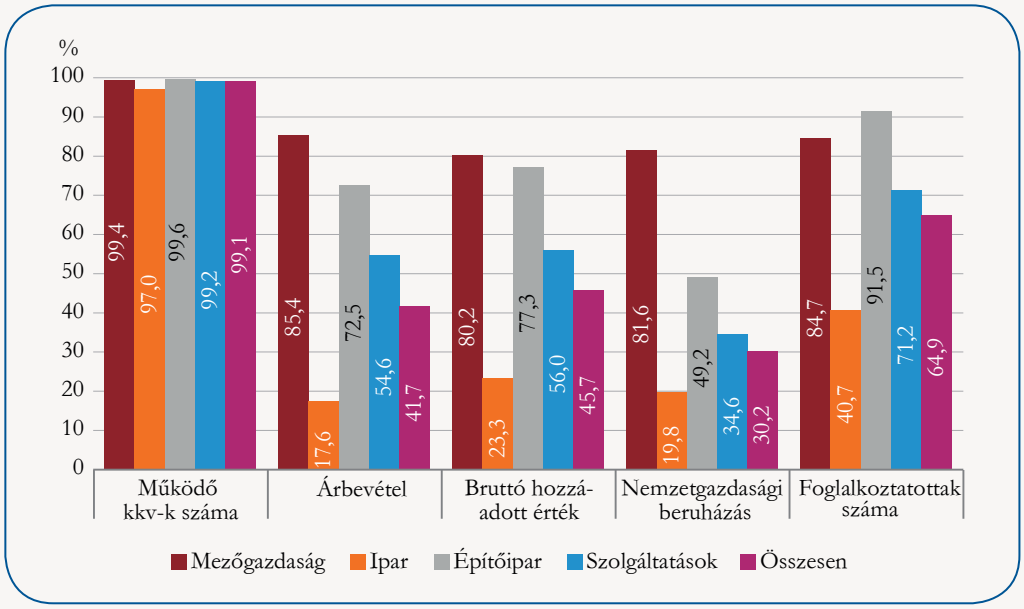

Kevesebb uniós forrást, de több banki hitelt vettek igénybe a kkv-k

A kkv-szektor tevékenységének finanszírozására számos pénzügyi forrás állhat rendelkezésre (pl. tulajdonosi hitelek, saját pénzügyi eszközök, állami támogatások, belföldi és külföldi hitelintézetektől származó források). Azonban ezek közül 2018-ban – tekintve például az alacsonyabb hozzáadott értékből képezhető kisebb megtakarításokat – csak a belföldi pénzügyi intézetektől származó hitelek és az uniós támogatással nyújtott vissza nem térítendő támogatások játszottak meghatározó szerepet. 2018-ban alapvetően a korábbi évek finanszírozási szerkezete állandósult, ennek keretében jellemzően a kkv-k tőkeigényes beruházásai kisebb hányadban uniós[2], vissza nem térítendő forrásból[3], nagyobbrészt – támogatott kamatkonstrukciókkal jellemezhető – belföldi bankrendszertől felvett hitelből történtek. A kedvező finanszírozási feltételek meghatározó szerepet játszottak a kkv-k működési és fejlesztési mutatóinak javulásában.

A kkv-szektor 2018-ban a javuló gazdasági környezet mellett – a kkv-kat segítő, a korábbi évekhez hasonlóan folytatódó kormányzati intézkedések révén – további impulzusokat is kapott versenyképességének, termelékenységének és általános gazdálkodásának fejlesztéséhez. 2018-ban folytatódott a korábbi évekre is jellemző adócsökkentési trend, valamint elsősorban az adózás egyszerűsítésére, az adminisztrációs teher csökkentésére irányuló további lépések történtek. Az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás mértéke 2018-tól a szociális hozzájárulási adó mértékének változásával összhangban 19,5%-ra csökkent. Fontos változások történtek a kisvállalkozói adózás területén, 2018-tól 13%-ra csökkent a KIVA mértéke, valamint a KIVA-ra vonatkozó szabályozás további kedvező szabályokkal egészült ki (pl. bővült az elhatárolt veszteség fogalma).

[2] A hazai forrású vissza nem térítendő támogatások szerepe az uniósnál sokkal mérsékeltebb. Ennek ellenére 2018-ban is történtek ilyen kiírások, például a Pénzügyminisztérium NFA-2018-KKV munkahelyteremtő beruházási pályázata 6 milliárd forint értékben.

[3] Az uniós forrásoknál a kedvezményes (ún. „0%-os kamatozású") kölcsönök – elsősorban a Magyar Fejlesztési Bank által kezelt konstrukciók – 2018. évi kiutalásairól a KSH nem rendelkezik információkkal.

A pályázatok útján elérhető forrásoknak nagy jelentőségük van a kkv-k tevékenységének fejlesztésében, úgymint kutatás-fejlesztés és beruházás, amelyek segítségével e vállalkozói kör új technológiára és innovációs képességekre tehet szert. A kkv-k számára kiírt pályázatok közül említést érdemelnek a 2014–2020-as uniós költségvetési ciklus keretében finanszírozott – ezen belül is elsősorban a beruházásokat ösztönző – projektek. Azonban az uniós projektek (vissza nem térítendő támogatások) viszonylag mérsékelt szerepet játszanak a kkv-szektor fejlesztéseinek finanszírozásában, hiszen az itt megvalósított beruházások mindössze átlagosan 7%-át finanszírozták uniós projektek[4].

6. ábra

Az EU 2014–2020 költségvetési ciklusának tárgyieszköz-pályázatokra történt kifizetései a vállalkozásoknak*

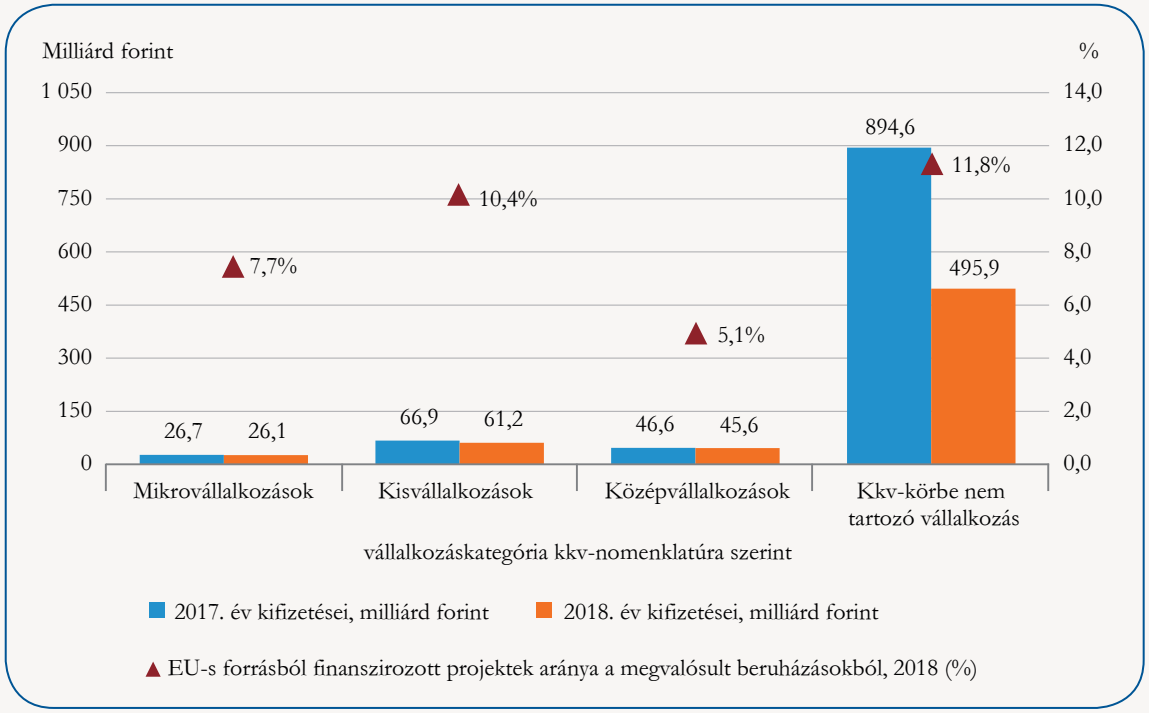

* *Forrás:* FAIR-adatbázis, 2019. szeptember 30-ai állapot.

A kkv-knak kifizetett tárgyieszköz-beszerzéssel kapcsolatos uniós projektek 2018-ban – a 2017. évi 140,2 milliárdnál alacsonyabbat – 132,9 milliárd forintot tettek ki. Ez jelentősen elmarad a kkv körbe nem tartozó vállalkozásoknak teljesített tárgyévi 495,9 milliárd forint kifizetéstől[5]. A kkv-n belül az uniós, vissza nem térítendő támogatások a szektor teljes beruházásához viszonyítva a „legjelentősebb" arányt a kisvállalkozások esetében tették ki (10,4%), míg ez az arány ennek a felét sem érte el (5,1%) a középvállalkozásoknál. Összességében a nyertes projektekkel kapcsolatos vissza nem térítendő juttatások részaránya a kkv-k által megvalósított nemzetgazdasági beruházásokból erősen korlátozott volt 2018-ban is, tehát a működő kkv-kba sorolt vállalkozások abszolút döntő hányada nem ilyen forrásból finanszírozta fejlesztéseit[6].

A 2018. évi 132,9 milliárd forintos kifizetés mintegy 93%-ban (amely 123,4 milliárd forint kifizetést jelent) a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programhoz kötődik. Ezen belül kiemelkedőek voltak a *„Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése"* és *„A kkv-k versenyképességének növelése*

[4] Feltételezve, hogy a 2018-ban kifizetett projektek 2018-ban a beruházásokban megjelennek, illetve fordítva, a 2018-ban megvalósított fejlesztések pénzügyi hátterét részben vagy egészben a 2018-ban kifizetett uniós projektek képezik.

[5] A kkv-körbe nem tartozó vállalkozásoknak teljesített 2018. évi kifizetések meghatározó hányadát a kormányzati szektorba sorolt (pl. infrastrukturális fejlesztésekkel foglalkozó) vállalkozásoknak utalt támogatások tették ki.

[6] 2018-ban a tárgyieszköz-vásárlással érintett esetekben, mintegy 15 354 darab nyertes kkv-projekttel kapcsolatban teljesítettek kifizetést, holott a kis- és középvállalkozások száma 748 951 darab volt.

adaptív technológiai innováció révén" konstrukciók, hiszen 48,7 milliárd forint kifizetés ezekhez kapcsolódott. Jelentősebb támogatáshoz (7,8 milliárd forint) jutottak a kkv-k 2018-ban a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP) keretében is.

A kkv-szektor forráshiányos helyzetéből eredően – valamint az uniós támogatások relatív alacsony intenzitásának köszönhetően – a legjelentősebb finanszírozási forrásnak a belföldi bankrendszeren keresztül felvett hitelek számítanak. A kis- és középvállalkozások belföldi hitelezésében 2018-ban is folytatódott a korábbi években megindult bővülés: éves összevetésben – a teljes vállalati hitelállománytól kissé elmaradva – 12%-kal nőtt a kkv-szektor hitelállománya 2017-hez képest.[7] A hitelezés élénküléséhez számottevő mértékben járult hozzá az MNB által finanszírozott Piaci Hitelprogram[8], ezen belül a bankok 230 milliárd forint értékű hitelezési vállalást tettek a kis- és középvállalkozások számára nyújtott nettó hitelállomány növelésére, amelyet több mint kétszeresen felülteljesítettek 2018-ban. A kkv-szegmensben a mikrovállalkozások hitelállománya kiugróan, mintegy 21%-kal nőtt, míg a középvállalatoké csak 8, a kisvállalatoké pedig 4%-kal bővült a tranzakciók eredőjeként.

A kkv-szektor hitelhez jutását segítette, hogy a teljes vállalati szektor hitelállományának növekedése 2018-ban európai uniós összehasonlításban Magyarországon volt az egyik legmagasabb.[9] A 2018-as új szerződések összesített volumene 13,6%-kal haladta meg az egy évvel korábbit, és a nem pénzügyi vállalatok hitelállománya tranzakciós alapon 892 milliárd forinttal növekedett.[10] A hitelállomány bővülésének több mint kétharmada forintban denominált, valamint szintén megközelítőleg kétharmad részt tett ki a jellemzően fejlesztéseket finanszírozó hosszabb lejáratú hitelek aránya is.

A magyarországi bankok MNB által lefolytatott hitelezési felmérésre adott válaszai alapján 2018-ban mind a nagy- és közepes vállalatok, mind a kis- és mikrovállalkozások hitelhez jutásának feltételei enyhültek, amely elsősorban nem ár jellegű (pl. fedezeti követelmények) feltételeket érintett. Eközben 2018-ban az egymillió euró alatti forinthitelek és a folyószámlahitelek átlagos kamatszintjében nem történt érdemi változás.

A kkv-szektor néhány jellemzője uniós összehasonlításban[11]

A kkv-k statisztikai lehatárolása a nemzetközi gyakorlatban kizárólag létszám-kategória szerint történik. Az Eurostat az adatok nemzetközi összehasonlíthatósága érdekében a 10 fő alatti szervezeteket mikrovállalkozásnak, a 10–49 főt foglalkoztatókat kisvállalkozásnak, az 50–249 fővel működő szervezeteket középvállalkozásnak tekinti.[12]

Az e témakörben a 2016. évre adattal rendelkező 24 uniós tagország közül az egy kkv-ra (kevesebb mint 250 főt foglalkoztató vállalkozásra) jutó átlagos árbevétel és hozzáadott érték Németországban és Ausztriában volt a legkiemelkedőbb, összefüggésben a kkv-k ezen országokban betöltött kiugró szerepével.

Magyarország az egy kkv-ra jutó árbevétel, illetve hozzáadott érték fajlagos mutatóját tekintve (az 5., illetve a 4. legalacsonyabb értékkel) az alsó harmadban helyezkedett el. A visegrádi országok közül hazánk e mutatók tekintetében második helyen állt, Lengyelországtól elmaradva, viszont Csehországot és Szlovákiát megelőzve.

[7] Forrás: Hitelezési folyamatok, 2019. márciusi MNB-kiadvány:
https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/hitelezesi-folyamatok/hitelezesi-folyamatok-2019-marcius.

[8] A PHP keretében az MNB a kereskedelmi bankokkal kötött kamatcsereügylet segítségével egy hosszú futamidejű, piaci alapú hitelezésre irányuló ösztönzési rendszert alakított ki. Az ügylet (HIRS) igénybevételének feltételével a bankok implicit módon az allokált ügyletmérettel arányosan tettek vállalást a 2018. évi kkv-hitelezésükre vonatkozólag.

[9] A GDP-arányos vállalati hitelállomány az eurózóna átlagának mintegy felét teszi ki Magyarországon.

[10] A leírásokat, átsorolásokat és egyéb állományváltozásokat is figyelembe véve, a bruttó állományváltozás 964 milliárd forintot tett ki.

[11] A kézirat lezárásáig nem jelentek meg a nemzetközi összehasonlíthatóságot lehetővé tevő Eurostat legfrissebb, 2017. évi adatai.

[12] Az Eurostat adatbázisa: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=sbs_sc_sca_r2&lang=en.
Az adatbázisban a 2016. évre a 28-ból 24 uniós tagország adata érhető el a kiadvány készítésének időszakában (uniós átlagértékek nélkül), így csupán egyes országok adatainak összehasonlítására van lehetőség.

A 2004 óta csatlakozott tagországok[13] közül Észtország fajlagos teljesítménye volt a legnagyobb, mindkét mutató alapján a rangsor első felében foglalt helyet.

7. ábra

Egy kkv*-ra jutó bruttó hozzáadott érték/nettó árbevétel alakulása az egyes uniós tagállamokban (%), 2016**

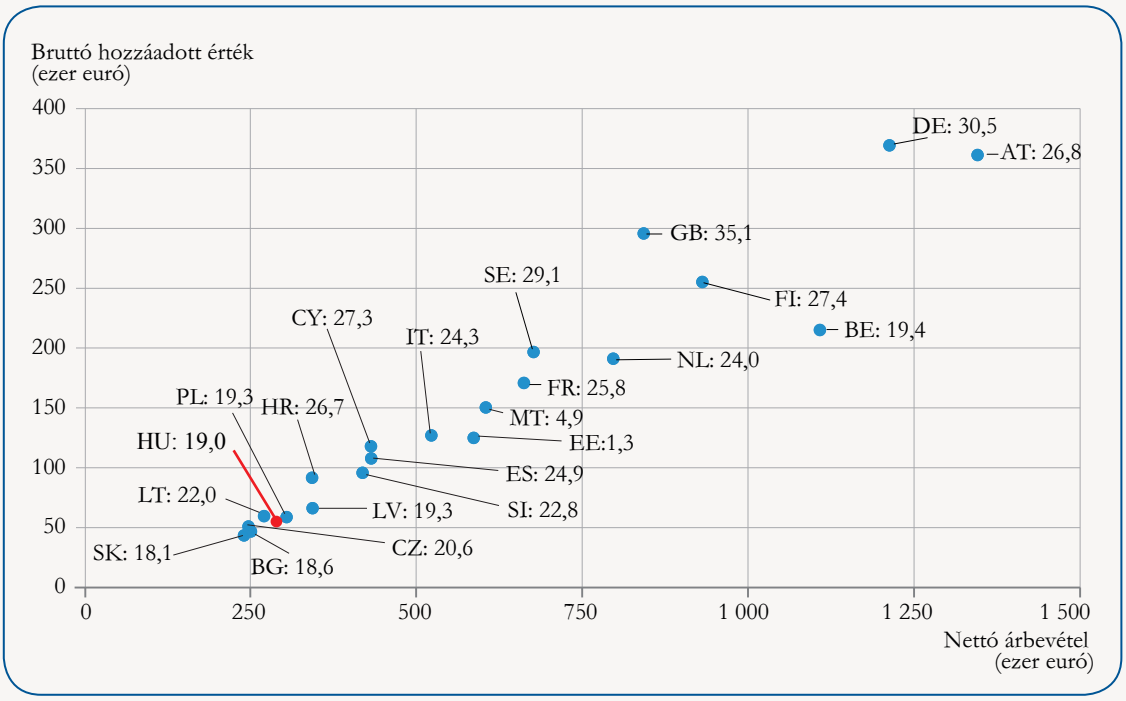

*A nemzetközi összehasonlításra létszám-kategóriák szerinti adatok alapján van lehetőség. Az adatok a 250 főnél kevesebb létszámot foglalkoztató vállalkozásokra vonatkoznak. Dánia, Görögország, Írország, Portugália és Románia esetében e vállalkozói körre nem számíthatóak az adatok. Luxemburgot a kiugró értékek (bruttó hozzáadott érték 470,5; nettó árbevétel 2 992 ezer euró) miatt nem tartalmazza az ábra.
**251/2009/EK (SBS) reguláció szerinti nemzetgazdasági ágak.

Országkódok: Ausztria (AT), Belgium (BE), Bulgária (BG), Ciprus (CY), Csehország (CZ), Egyesült Királyság (GB), Észtország (EE), Finnország (FI), Franciaország (FR), Hollandia (NL), Horvátország (HR), Lengyelország (PL), Lettország (LT), Litvánia (LV), Magyarország (HU), Málta (MT), Németország (DE), Olaszország (IT), Spanyolország (ES), Svédország (SE), Szlovákia (SK), Szlovénia (SI).

[13] Bulgária, Csehország, Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Románia, Szlovákia, Szlovénia.

Az egy kkv-ra jutó foglalkoztatottak száma tekintetében – Németország (7,5 fő) és Ausztria (5,9 fő) kivételével – jóval kisebb a különbség az egyes országok között, a 2,4 fős Csehország és az 5,6 fős Luxemburg és Románia átlaga jelentette a két szélsőértéket. E mutatószám alapján a 2004 óta csatlakozott és a régi uniós tagállamok között nincs akkora különbség, mint az egy kkv-ra vetített árbevétel- és hozzáadottérték-adatok esetében.

8. ábra

Az egy kkv*-ra jutó foglalkoztatottak száma egyes uniós tagállamokban, 2016**

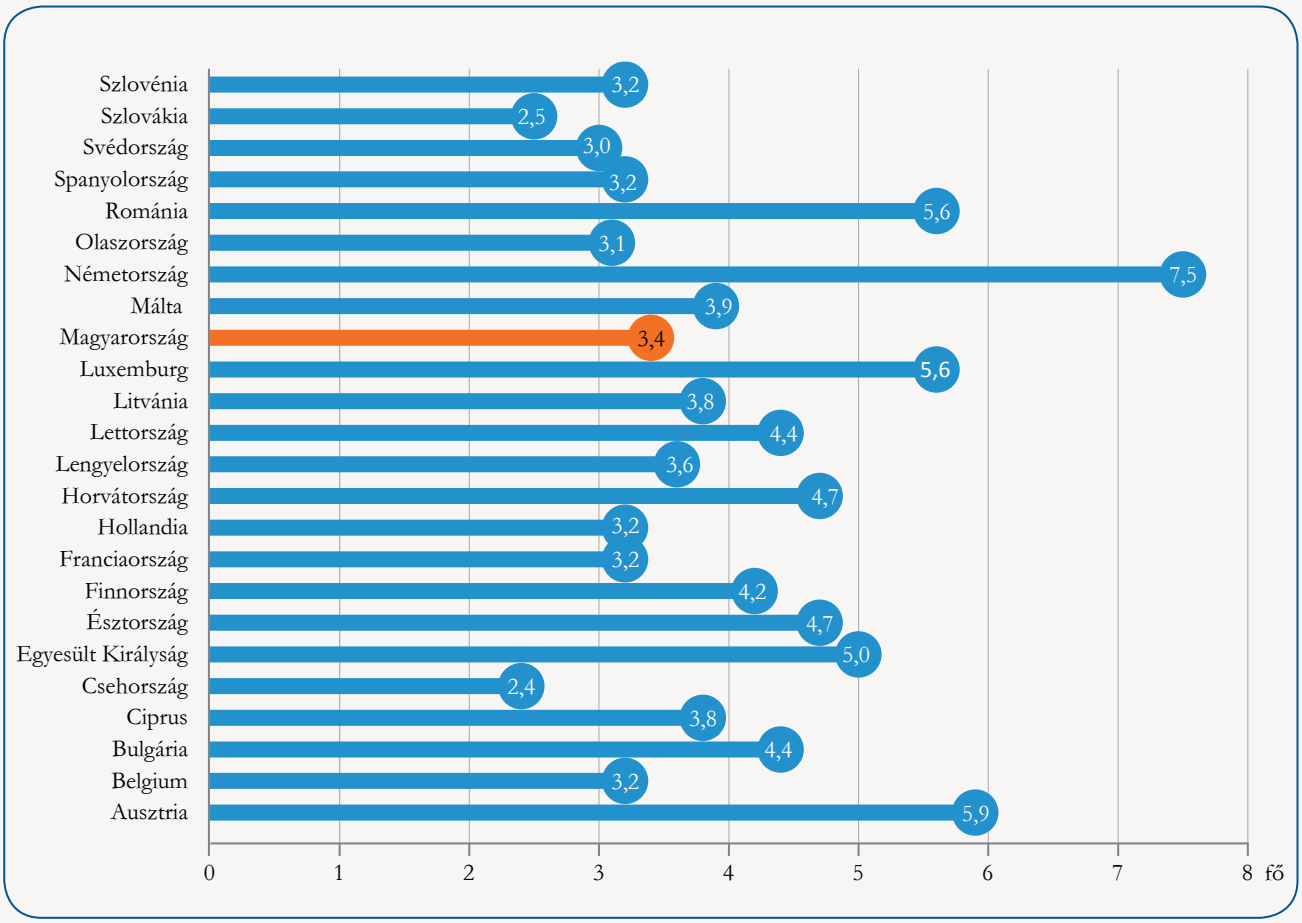

*A nemzetközi összehasonlításra létszám-kategóriák szerinti adatok alapján van lehetőség. Az adatok a 250 főnél kevesebb létszámot foglalkoztató vállalkozásokra vonatkoznak. Dánia, Görögország, Írország és Portugália esetében e vállalkozói körre nem számíthatóak az adatok.
** 251/2009/EK (SBS) reguláció szerinti nemzetgazdasági ágak.

A bruttó beruházás[14] mutató alapján a magyar vállalkozások (mérettől független) beruházási aktivitása a kelet-közép-európai térség átlagának megfelelő értéket jelez.[15]

[14] A vállalkozások beruházásainak nemzetközi összehasonlítására elérhető mutató a bruttó beruházás, amely az új tárgyi eszköz létrejötte mellett – többek között – tartalmazza a használt tárgyi eszköz adásvételét, a pénzügyi lízinget és az apportot is. A mutató tartalma alapján jelentős eltérések lehetnek országonként a mutató értékeiben aszerint, hogy mennyire jellemző az adott gazdaságra a tárgyi eszközök másodpiaci forgalma (pl. ingatlanértékesítések vállalkozások között).

[15] A beruházásokra nem állnak rendelkezésre az Eurostat honlapján létszám-kategóriánkénti adatok.

Adatok elérhetősége, metainformációk, megjegyzések

A kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról Magyarországon a 2004. évi XXXIV. törvény rendelkezik (a továbbiakban: kkv-törvény), amely a 2003/361/EK számú uniós ajánlás rendelkezéseit emelte át a magyar jogrendszerbe. Eszerint azon vállalkozások tekinthetők kkv-nak, amelyeknek összes foglalkoztatotti létszáma nem éri el a 250 főt, valamint éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió, vagy a mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg. Nem tekinthető továbbá kkv-nak az a vállalkozás, amelyben az állam vagy az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése – tőke vagy szavazati jog alapján – külön-külön vagy együttesen meghaladja a 25%-ot, illetve a vállalkozás kapcsolati viszonyain alapuló konszolidált létszám-, árbevétel- és mérlegfőösszeg-adatok meghaladják a fenti értékeket.

2016-ban elkészült a Központi Statisztikai Hivatal új módszertana, amely meghatározott algoritmus alapján, lényegében a kkv-törvénynek megfelelően sorolja be a vállalkozásokat mikro-, kis- és középvállalkozás, illetve kkv-körbe nem tartozó vállalkozáskategóriába. Emellett 2014. tárgyévtől módszertani változtatások következtében a jogszabályban meghatározott kritériumok teljesítése esetén nonprofit gazdasági társaságok is bekerültek megfigyelési körünkbe, és besorolódtak a fenti kategóriákba.

Az új módszertan keretein belül a létszám mellett pénzügyi (éves nettó árbevétel vagy mérlegfőösszeg) és önállósági kritériumok (állami vagy önkormányzati tulajdoni hányad, illetve a vállalkozás kapcsolati viszonyain alapuló konszolidált határértékek meghatározása) egyaránt a kkv-kör lehatárolási kritériumait képezik.

Az Eurostat a vállalkozások adatainak nemzetközi összehasonlíthatósága érdekében a 10 fő alatti szervezeteket mikrovállalkozásnak, a 10–49 főt foglalkoztatókat kisvállalkozásnak, az 50–249 fővel működőket középvállalkozásnak tekinti.

Ugyan több kutatás zajlott, illetve zajlik jelenleg is az Európai Unióban (SME Performance Review[16]), valamint az Eurostat (az Európai Unió statisztikai hivatala) keretein belül munkacsoport alakult, de ez idáig nem történt meg egy egységes módszertan kidolgozása és elfogadása, ezért más országok e terminológia alapján még nem állítanak elő adatokat.

A kis- és középvállalkozásokkal kapcsolatos adatok honlapunkon a Tájékoztatási adatbázisban érhetők el, az alábbi linkeken:

Tájékoztatási adatbázis - Vállalkozások éves teljesítménymutatói

Kis- és középvállalkozások statisztikája 2013-tól régiós, TEÁOR 1 jegyen és kkv-kategóriás bontásban a kkv-körbe nem tartozó vállalkozásokkal együtt

Kis- és középvállalkozások statisztikája 2013-tól régiós és gazdálkodási forma szerinti bontásban

Kis- és középvállalkozások statisztikája 2013-tól TEÁOR 3 számjegyen és kkv-kategóriás bontásban a kkv-körbe nem tartozó vállalkozásokkal együtt

A vállalkozások bruttó hozzáadott érték-, árbevétel-, beruházás- és foglalkoztatottsági adatainak meghatározása a gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere (TEÁOR '08), valamint az Európai Tanácsnak a vállalkozásszerkezeti statisztikára (SBS) vonatkozó rendeletei alapján történik (létszám-kategória, árbevétel, tevékenység szerinti bontásban). A beruházások esetében az SBS-reguláció által előírt „bruttó beruházás" részhalmazát képező nemzetgazdasági beruházásokat használjuk az elemzésekben. A TEÁOR '08 az Európai Unió NACE Rev. 2. tevékenységi osztályozásával van összhangban.

A vállalkozások bruttó hozzáadott érték-, árbevétel-, beruházás- és foglalkoztatotti adatai a fentiek alapján a pénzügyi, biztosítási tevékenység (K) nélkül számítottak. Az adatok forrása a legalább 20 főt foglalkoztató szervezetek esetében az éves gazdaságstatisztikai jelentések. A 19 fős és az alatti vállalkozások esetében az adatforrás szintén az éves gazdaságstatisztikai jelentések, azonban a megfigyelés ebben a körben kizárólag a kiválasztott vállalkozásokra terjed ki, az adatok teljeskörűsítése adóadatok segítségével történik.

[16] https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en.

A kiadványban használt foglalkoztatottak száma fogalom a szervezet tevékenységében résztvevők fogalmának felel meg. A szervezet tevékenységében résztvevőnek tekintendők az alkalmazásban állók (azok a munkavállalók, akik a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban állnak, és munkaszerződésük, munkavégzésre irányuló megállapodásuk alapján havi átlagban legalább 60 munkaórában, folyamatos foglalkoztatás mellett – legalább 6 egymást követő munkanapig – munkadíj ellenében munkavégzésre kötelezhetőek), a havi átlagban 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottak, valamint az egyéb foglalkoztatottak. Idetartoznak az adott gazdasági szervezet (beleértve az egyéni vállalkozást) tevékenységében aktívan részt vevő személyek, akik részére munkájuk ellenértékeként munkadíj kifizetésre egyáltalán nem kerül sor, illetve a minimálbér munkaidő-arányos hányadánál alacsonyabb összegű díjazás valósul meg. (Egyéni vállalkozás esetén a vállalkozás tulajdonosa, az egyéni vállalkozó; az egyéni és társas vállalkozások, szövetkezetek tevékenységében résztvevő nem fizetett segítő családtagok; menedzsment azon tagja, akinek munkajövedelme vállalkozásnál szerzett teljes jövedelmének 50%-ánál kevesebb, és jövedelmének magasabb hányada profitból származik; valamint a társas vállalkozás nem fizetett dolgozó tagja.)

A százalék- és viszonyszámokat a kerekítés nélküli adatokból számítjuk. Az adatok és a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történik, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.

További módszertani információk a www.ksh.hu oldalon elérhető Módszertani információk (metaadatok) menüpontban olvashatók.

Jelmagyarázat
+= Előzetes adat

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

Lépjen velünk kapcsolatba!
Telefon: (+36-1) 345-6789